

I FONETYKA

— PODZIAŁ GŁOSEK —

Samogłoski: **а, о, у, э, и, ы**

Litery: **а, я; о, ё; у, ю; э, е; и; ы**

Spółgłoski: **б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ч, ш, ц**

Litery: **б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ч, ш, ц, щ**

Półsamogłoska: **й**

— АКЦЕНТ —

W języku polskim akcent pada zazwyczaj na przedostatnią sylabę, np.: studio-
wać, zajęcia, interesujący itp. W języku rosyjskim natomiast akcent może padać
na różne sylaby w wyrazie, jest to tzw. akcent swobodny. Nazywany jest również
akcentem dynamicznym, gdyż polega on na wymawianiu z większą siłą samogło-
sek akcentowanych, z mniejszą – samogłosek nieakcentowanych.

Akcent:

- na ostatnią sylabę: **студѐнт, игра́, уро́к**
- na przedostatnią sylabę: **дирѐктор, умѐлый**
- na trzecią sylabę od końca: **учи́лище, я́блоко, про́бовать.**
- Niekiedy słowa rosyjskie mają nie jeden, a dwa i nawet więcej akcentów. Je-
den z nich określany jest wtedy jako *główny*, a pozostałe jako *poboczne*, np.
автомѐломото́нки, четырёхъя́русный.
- Występują także wyrazy bez samodzielnego akcentu (enklityki i proklityki), które
tworzą zestroje akcentowe ze słowami obok, np. **под окно́м** – czyt. **падакно́м.**

■ РУХОМОŚĆ АКЦЕНТУ

- Akcent odróżnia poszczególne formy wyrazu o jednakowym lub podobnym
brzmieniu,¹ np.:

mianownik lp.	dopełniacz lp.	mianownik lm.
лицо́	лица́	лица́
море́	моря́	моря́
холо́д	холо́да	холода́
игра́	игры́	и́гры

¹ M. Froelichowa, M. Kwiatkowski, S. Laszewski, *Gramatyka języka rosyjskiego*,
Warszawa 1972, s. 7.

II SŁOWOTWÓRSTWO

BUDOWA WYRAZU

Język rosyjski jest ciągle uzupełniany i wzbogacany nowymi słowami, zachodzą w nim bardzo dynamiczne procesy słowotwórcze. Nowe określenia pojawiają się w związku z nowymi warunkami życia, rozpowszechnianiem się języka angielskiego czy poszerzaniem się środowiska internautów (osób korzystających z zasobów Internetu, które posługują się specyficznym językiem na czatach, forach czy w e-mailach).

Procesy słowotwórcze w języku rosyjskim polegają na:

- dodawaniu pewnej części wyrazowej, np. сидеть – **посидеть** (przedrostek), книга – **книжка** (przyrostek), под окном – **подоконник** (przedrostek i przyrostek), учить – **учиться** (tzw. postfixs);
- zabranii jakiejś części wyrazowej, np. взрывать – взрыв;
- zestawianiu całych słów, np. диван-кровать, lub tylko ich rdzeni (patrz s. 15);
- tworzeniu skrótów (abrewiatur);
- przeniesieniu słowa z jednej części mowy do drugiej, np. обедать в **столовой** – (jeść obiad) w **kuchni** /rzeczownik/, a: **столовая** посуда – **kuchenne** /przymiotnik/ naczynia.

Przez dodawanie różnych przedrostków i przyrostków do poszczególnych części mowy tworzymy wyrazy o nowym znaczeniu lub o nowym odcieniu znaczeniowym.⁵

PRZEDROSTKI (PREFIXY)

Za pomocą przedrostków tworzy się:

- czasowniki – **написать, переписать, записать, списать, исписать, выписать, расписать, подписать, дописать, прописать**;
- rzeczowniki – **разговор, приговор, договор, выговор, заговор**

W języku rosyjskim istnieje wiele przedrostków o tym samym brzmieniu i znaczeniu, co w języku polskim, np.: **выходить** – **wychodzić**, **принести** – **przynieść**, **нарисовать** – **namalować**, **объехать** – **objechać** itp.

Polskim przedrostkiem **-od, -z** w języku rosyjskim odpowiadają **-от, -с**:
np.: **отрубить** – **odciąć**, **отлить** – **odlać** itp.;

⁵ tamże, s. 25.

I FONETYKA

— PODZIAŁ GŁOSEK —

Samogłoski: а, о, у, э, и, ы

Litery: а, я; о, ё; у, ю; э, е; и; ы

Spółgłoski: б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ч, ш, ц

Litery: б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ч, ш, ц, щ

Półsamogłoska: й

— АКЦЕНТ —

W języku polskim akcent pada zazwyczaj na przedostatnią sylabę, np.: studio-wać, zajęcia, interesujący itp. W języku rosyjskim natomiast akcent może padać na różne sylaby w wyrazie, jest to tzw. akcent swobodny. Nazywany jest również akcentem dynamicznym, gdyż polega on na wymawianiu z większą siłą samogłosek akcentowanych, z mniejszą – samogłosek nieakcentowanych.

Akcent:

- na ostatnią sylabę: студѐнт, игра́, уро́к
- na przedostatnią sylabę: дире́ктор, уме́лый
- na trzecią sylabę od końca: учи́лище, я́блоко, пробо́вать.
- Niekiedy słowa rosyjskie mają nie jeden, a dwa i nawet więcej akcentów. Jeden z nich określany jest wtedy jako *główny*, a pozostałe jako *poboczne*, np. автове́ломо́тогонки, четырёхъя́русный.
- Występują także wyrazy bez samodzielnego akcentu (enklityki i proklityki), które tworzą zestroje akcentowe ze słowami obok, np. под окно́м – czyt. падакно́м.

■ РУХОМОŚĆ АКЦЕНТУ

- Akcent odróżnia poszczególne formy wyrazu o jednakowym lub podobnym brzmieniu,¹ np.:

mianownik lp.	dopełniacz lp.	mianownik lm.
лицо́	лица́	лица́
море́	моря́	моря́
холо́д	холо́да	холода́
игра́	игры́	и́гры

¹ M. Froelichowa, M. Kwiatkowski, S. Laszewski, *Gramatyka języka rosyjskiego*, Warszawa 1972, s. 7.

- Akcent odróżnia niekiedy postać dokonaną czasownika od niedokonanej,² np.:

czasownik niedokonany	czasownik dokonany
отреза́ть насыпа́ть	отре́зать насы́пать

- W niektórych przypadkach akcent wpływa na zmianę znaczenia wyrazów jednobrzmiących,³ np.:

вина́ (*wina, np. człowieka*)

ви́на (*lm. – wina, np. wytrawne*)

мука́ (*mąka*)

му́ка (*męka*)

доро́ги (*drogi*)

до́роги (*drogie*)

орга́н (*organy w kościele*)

о́рган (*organ ludzki*)

замо́к (*zamek, kłódka*)

за́мок (*zamek, pałac*)

по́лки (*półki*)

полка́ (*pulki – wojsko*)

кру́жки (*kubki*)

кружки́ (*krążki, kółka*)

стои́т (*kosztuje*)

стои́т (*stoi*)

узнаю́ (*dowiem się*)

узнаю́ (*poznaję*)

- W wyrazach, w których występuje **ѐ**, akcent pada zawsze na tę literę, np. **твоѐ** – *twajó*.

SAMOGŁOSKI

WPŁYW AKCENTU NA WYMOWĘ SAMOGŁOSEK

- Literę **о** w pozycji nieakcentowanej czyta się jako **a** lub samogłoskę zbliżoną do **a**, np.:
молоко́ – *malakó*, **хорошо́** – *haraszó*
- Litery **е**, **я** po spółgłosce a także literę **а** po **ч**, **щ** w pozycji nieakcentowanej należy czytać jako samogłoskę, pośrednią pom. **i** a **e**, np.:
тяжё́лый – *tieżółyj*, **чароде́й** – *čeradiěj*, **щавель́** – *śiewiel'*
- Literę **и** czyta się jako samogłoskę **y** po literach **ж**, **ш**, **ц**, np.:
жира́ф – *żyraf*, **широ́кий** – *szyrokij*

² tamże, s. 7.

³ tamże, s. 8.

IV NIEKTÓRE ZASADY PISOWNI I INTERPUNKCJI ROSYJSKIEJ

PISOWNIA SAMOGŁOSEK

PISOWNIA „O” NIEAKCENTOWANEGO

- Aby prawidłowo napisać w wyrazie **o** nieakcentowane, należy zmienić formę wyrazu tak, aby sylaba nieakcentowana znalazła się pod akcentem. Również porównać można z odpowiednim wyrazem polskim, w którym występuje litera **o**, np.:

косить – он **ко́сит**, **болеть** – он **бо́лен**, **смотреть** – он **смо́трит**;

вода – **во́ды** (lm.), **поля** – **по́ле** (lp.), **дожди** – **дождь** (lp.);

большой – **больше** (st. wyższy), **морской** – **мо́ре** (rzeczown., lp.);

домашний – **дом** (rzeczown., lp.), **последний** – **после** (przyimek)

- Jeśli podstawowy wyraz posiada samogłoskę **o**, to we wszystkich wyrazach pokrewnych pisze się również **o**, np.:

дождь – **дождливый**, **молоко** – **моло́чный**;

способ – **способности** (rzeczown., lm.) – **спосо́бный** (przym.);

дом – **домашний** (przym.) – **домой** (dokąd? – do domu)

Przy zmianie formy wyrazu w niektórych przypadkach występuje również ruchoma samogłoska **o**. Samogłoska ta wymienia się z tzw. zerowym dźwiękiem, np.:

рот – **рта**, **сон** – **сна**;

ребёнок (kto? co?) – **ребё́нка** (kogo? czego?), **мышонок** – **мышо́нка**;

картинок (kogo? czego?) – **картин́ка** (kto? co?), **машинок** – **машин́ка**

- Polskim wyrazom kończącym się na **-ek** w języku rosyjskim odpowiadają wyrazy kończące się na **-ок**, np.:

маска (kto? co?) – **масо́к** (kogo? czego?) – **maska** – **masek**;

желудок (kto? co?) – **желу́дка** (kogo? czego?) – **żołądek** – **żołądka**;

са́нки (kto? co?) – **са́нок** (kogo? czego?) – **sanki** – **sanek**

- W następujących rdzeniach rosyjskich wyrazów pisze się dwa **o**:

волосы – **włosy**;

го́лос – **głos**;

ко́лос – **kłos**;

хо́лод – **chlód**, **холо́дный** – **chłodny**;

мо́локо – **mleko**, **моло́чный** – **mleczny**;

молодо́й – **młody**, **моло́же** – **młodziej**, **молоде́жь** – **młodzież**;

мо́лоток – **młotek**;

го́лод – **głód**, **голо́дный** – **głodny**;

бо́лото – **bloto**;

■ **POMOCNICZY SŁOWNICZEK TERMINÓW JĘZYKOZNAWCZYCH** ■

akcent	<i>n</i>	ударёние
alfabet	<i>m</i>	алфавит
antonim	<i>m</i>	антоним
aspekt dokonany		совершённый вид
aspekt niedokonany		несовершённый вид
aspekt, postać	<i>m</i>	вид
bezokolicznik	<i>m</i>	инфинитив
biernik		винительный падеж
budowa wyrazu		состав слова
celownik		дательный падеж
czas	<i>n</i>	время
czas przeszły		прошедшее время
czas przyszły		будущее время
czas teraźniejszy		настоящее время
czasownik	<i>m</i>	глагол
czasownik nieosobowy		безличный глагол
czasownik nieprzechodni		непереходный глагол
czasownik posiłkowy		вспомогательный глагол
czasownik przechodni		переходный глагол
czasownik zwrotny		возвратный глагол
część mowy		часть речи
człon zdania		член предложения
dopełniacz		родительный падеж
dopełnienie bliższe		прямое дополнение
dopełnienie dalsze		косвенное дополнение
dopełnienie	<i>n</i>	дополнение
drugorzędny człon zdania		второстепенный член предложения
dwukropek	<i>n</i>	двоеточие
fonetyka	<i>ż (tylko lp)</i>	фонетика
forma krótka (przymiotnika imiesłowu)		краткая форма
frazeologia	<i>ż (tylko lp)</i>	фразеология
głoska	<i>m</i>	звук
główny (nadrzędny) człon zdania		главный член предложения
gramatyka	<i>ż</i>	грамматика
homonim	<i>m</i>	омоним
imiesłów bierny		страдательное причастие
imiesłów przymiotnikowy czynny		действительное причастие
imiesłów przymiotnikowy	<i>n</i>	причастие
imiesłów przysłówkowy	<i>n</i>	деепричастие
interpunkcja	<i>ż (tylko lp)</i>	пунктуация